

การวิจัยเชิงมานุษยวิทยานี้ ศึกษาการค้าขายแดนของผู้ค้าขายที่ประกอบธุรกิจในพื้นที่พรมแดนช่องเม็ก จ.อุบลราชธานี เพื่อเข้าใจ “วิถีการค้า” ซึ่งหมายถึง ความเป็นมา ตลอดจนลักษณะเฉพาะต่างๆ โดยใช้กรอบความคิด ที่มองพื้นที่พรมแดนไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่อย่างเป็นธรรมชาติและตายตัว หากแต่เป็นผลจากการจัดตั้งของรัฐ ในขณะที่เดียวกันในห้องถิ่นก็มีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม ที่มีวิถีชีวิตและผลประโยชน์ของคน จึงเป็นที่มาของความสัมพันธ์ทางการค้าที่เป็นการต่อรองกันอย่างไม่หยุดนิ่ง

การวิจัยมีข้อค้นพบที่สำคัญ 3 ประเด็น ประเด็นแรก พัฒนาการการค้าขายแดนในพื้นที่พรมแดน มีพื้นฐานมาจากการค้าตามประเพณีของประชาชนในห้องถิ่น แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับสถานการณ์ เศรษฐกิจการเมืองระดับภูมิภาคและระดับประเทศอย่างใกล้ชิด โลกาภิวัตน์ทางการค้า ที่รัฐส่งเสริมการค้าขายแดน มีทั้งด้านที่ส่งเสริมการค้าของผู้ค้าขายที่พรมแดน และด้านที่เป็นอุปสรรค การเข้าใจพัฒนาการทางการค้าที่พรมแดนจึงไม่อาจมองเป็นเส้นตรง แต่ต้องคำนึงถึงช่วงเวลาที่รัฐเข้ามาสัมพันธ์ และพิจารณาการค้าแต่ละประเภทที่มีความแตกต่างกัน ประเด็นที่สอง การควบคุมพรมแดนของรัฐ พบว่ามีข้อจำกัดในทางปฏิบัติมาโดยตลอด การจัดตั้งจุดผ่านแดน (ด่านพรมแดน) ในพื้นที่ต่างๆ ก็คือการพยายามควบคุมกิจกรรมในพื้นที่พรมแดน แต่ก็มีขีดจำกัดในการใช้อำนาจ ที่ไม่สามารถกำกับการค้าของผู้ค้าขายในพื้นที่พรมแดนให้เป็นไปในระบบ หน้าซำอำนาจรัฐในห้องถิ่นยังกลายเป็นส่วนหนึ่งของการต้านอกระบบเสียเอง ไม่เกิน 5 ปีที่ผ่านมาเอง ที่เกิดการปรับระบบการจัดการด่านพรมแดน ไปสู่มาตรฐานสากล มาตรการและเทคโนโลยีใหม่จึงทำให้การใช้อำนาจรัฐเป็นไปโดยเข้มงวดและได้ผลขึ้นบ้าง ประเด็นที่สาม การต่อรองของผู้ค้าขายที่พรมแดน เป็นอีกด้านหนึ่งที่ควบคู่ไปกับวิถีการค้าที่พรมแดน ที่มาจากทัศนะที่ผู้ค้าขายเห็นว่ามี ความชอบธรรมที่จะดำรงชีวิต แต่กฎเกณฑ์ของรัฐต่างหากที่เข้ามาละเมิดวิถีทางของพวกเขา การต่อรองของผู้ค้าขายเปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขเชิงนโยบายและอำนาจรัฐที่กระทำในพื้นที่พรมแดน การต่อรองมีหลายหลายรูปแบบ นับตั้งแต่การเรียกร้องสิทธิจากรัฐโดยตรง การปรับตัวเลื่อนไหลตามสถานการณ์ การละเมิดกฎหมาย ไปจนถึง การปรับตัวไปสู่อาชีพใหม่

ข้อค้นพบดังกล่าวนำไปสู่ข้อเสนอเชิงทฤษฎี ที่เราควรจะถอนตัวจากการยึดทัศนะและผลประโยชน์ของรัฐศูนย์กลางเป็นหลัก (state-oriented approach) จะทำให้เราข้ามพ้นกรอบการประเมินการค้าของผู้ค้าขายที่พรมแดนว่าเป็นการค้าในระบบหรือนอกระบบ เมื่อเป็นดังนี้เราจะสามารถมองเห็นคุณประโยชน์ของผู้ค้าขายที่พรมแดนต่อเศรษฐกิจโดยรวม เข้าใจความซับซ้อนเลื่อนไหลและการปรับตัวซึ่งเป็นศักยภาพทางการค้า ตลอดจนเข้าใจความซับซ้อนของปัญหาการค้าที่พรมแดน ที่ปัญหาทั้งหมดไม่ได้อยู่ที่ผู้ค้าขายฝ่ายเดียว แต่มีสาเหตุสำคัญมาจากนโยบายของรัฐ รวมทั้งอำนาจและผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ในห้องถิ่นไม่แพ้กัน ความเข้าใจดังนี้จะ เป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป.

This anthropological research examines border trade practices at the Chong Mek border checkpoint in Ubon Ratchathani province, and also the history of various dimensions of border trade. The framework used in this research views borders not as naturalistic or static but as constructed by the state, and populated by local socio-cultural local networks which use the border to their advantage and make border trade relations into dynamic negotiations.

The main research findings include three points. First, border trade in border areas has been based on local traditional trade, but changes closely related to state and extra-state contexts have been introduced. Globalized trade supported by the state has created both support for, and obstacles to, trade in the border area, so that to understand the border area trade requires moving past a unidimensional or unilineal viewpoint to consider the chronology of state intervention and to assess several different types of trade. Second, the ability of the state to control its borders, such as by establishing checkpoints, has in practice been limited; indeed, some local government officials even engage in illegal trade. Bringing checkpoints up to international standards with new regulations and technology has occurred for only the last five years. These improvements allow state control to be implemented more effectively. Third, negotiation among traders has long been a part of border trade, and see their own practices as legitimate and certain state regulations as violating their rules. There are various ways of negotiating trade practices at the border, including asserting one's rights, siding with the rules, violating the rules, and other types of adaptation.

In summary, the paper argues that we must go beyond a state-oriented approach and see how traders either support or subvert state control, and this entails examining border trader potential, and the dynamics and complexity of border trade. Understanding the border is not simply a matter of understanding traders, but of understanding state and local policy and practice. Such an understanding can lead to more efficient, effective, and appropriate policy.